

CONVO



KNNV afdeling Utrecht

Herfst 2026

Afdelingsweekenden 2006 en 2007

Microcursus blad en schors

Broedvogeltelling Gunterstein 2026

Verdwenen bomen

Wie schrijft, die blijft Wie niet, die niet



Alleen al het feit dat je deze tekst leest, getuigt ervan dat je op z'n minst een beetje belangstelling hebt in dit blad. Misschien ben je zelfs wel benieuwd naar de hele inhoud. Hoe dan ook, die inhoud komt ergens vandaan. Er zijn vaste rubrieken, zoals dit voorwoord, de activiteiten van de afgelopen periode en die van de komende periode. En dan ook nog een aantal vaste kaderteksten en jaarlijks de agenda en het verslag van de ALV. De rest komt van ingezonden bijdragen.

Voor al de laatste categorie houdt niet over. Het is iedere keer weer spannend of er voldoende kopij is binnengekomen om een Convo samen te stellen van tenminste 8 pagina's. Want dat is het absolute minimum. Om het maar heel duidelijk te stellen: het is belangrijk dat er meer inzendingen komen. Al onze leden zijn natuurliefhebbers. Veruit de meesten wandelen of fietsen vaak in de natuur. Sommigen gaan zelf gericht op onderzoek uit. Er valt altijd wel wat te beleven. Niet steeds iets spectaculairs, maar al gauw iets wat leuk is om met anderen te delen. Dat kan een foto zijn, een stukje tekst over een leuke waarneming of een mening over iets wat je bevalt of juist niet. Ook kleine bijdragen geven kleur aan het tijdschrift en stimuleren andere leden in hun beleving van de natuur.

Daarom hierbij een oproep aan jou om uiting te geven aan je natuurervaringen, of je die nu dichtbij huis of ver buiten de landsgrenzen hebt beleefd. Schrijf ze op en stuur ze in. Als de kopij opdroogt, droogt ook de Convo op. Met andere woorden: dan houdt de Convo op te bestaan. Dat zou heel jammer zijn, want een tijdschrift helpt de binding met elkaar te versterken op een gebied waar we allen veel binding mee hebben.



Voorpagina: Amelisweerd
foto: Cockie Streng

Inhoud

- 2 Wie schrijft, die blijft
Wie niet, die niet
- 3 Afdelingsweekend Zuid-Limburg
- 5 KNNV afdelingsweekend 2027
- 6 Microcursus blad en schors
- 9 Boom van het Jaar
Lichtvervuiling
- 10 Broedvogeltelling Gunterstein 2026
- 11 Vlinderexcursie naar de Moerputten
- 12 Activiteiten komende periode
- 14 Verdwenen bomen
- 16 In memoriam Josien Segers
Gezocht: redacteur voor de Convo



De afdeling Utrecht (1902) omvat de gemeenten Utrecht, De Bilt, Houten, IJsselstein, Stichtse Vecht, Nieuwegein en Vijfheerenlanden
Voorzitter: Frans Coolen;
voorzitter@utrecht.knnv.nl
Secretaris: Paul Raadschelders;
secretaris@utrecht.knnv.nl
Ledenadministratie: Paul Raadschelders;
ledenadministratie@utrecht.knnv.nl
Penningmeester: Yvonne van Putten;
penningmeester@utrecht.knnv.nl
Natuurhistorisch secretaris: Petra Jansen; Ariëns Kruijt a.i.;
activiteiten@utrecht.knnv.nl
Webmaster: Cockie Streng;
webmaster@utrecht.knnv.nl
Redactie: Paul Damoiseaux; vacature convo@utrecht.knnv.nl
Plantenwerkgroep: Richard Janzen;
plantenwerkgroep@utrecht.knnv.nl
Vogelwerkgroep: Menko Vlaardingerbroek;
vogelwerkgroep@utrecht.knnv.nl
Erelid:
Mevr. P. Bouwmeester-Bels
Dhr. Richard Janzen
Website: www.utrecht.knnv.nl



Afdelingsweekend Zuid-Limburg

door Paul Raadschelders

foto's: Paul Raadschelders, Frans Coolen, Caroline Meijer, Maarten Drost, Yvonne van Putten, Paul Damoiseaux

Het jaarlijkse afdelingsweekend bracht ons naar Zuid-Limburg. Met de lokale kennis van Paul Damoiseaux was snel een programma samengesteld. Bert Meijs van IVN Limburg was onmiddellijk bereid ons op enkele excursies door het Limburgse landschap te gidsen. De korte samenvatting hieronder doet geen recht aan zijn onuitputtelijke, enthousiaste verhalen over de geschiedenis van het gebied, zijn brede kennis van landschap, planten en dieren, die de excursies tot een hoogtepunt van het weekend maakten. Ook de rondleiding door de imposante kalksteengroeve 't Rooth door Johan Haverkort (Limburgs Landschap) maakte veel indruk.

We verbleven met 16 deelnemers in het NIVON-huis Eikhold te Heerlen; een bijzonder huis en parktuin met een eigen verhaal.

Vrijdag 5 juni: wandeling door het Benzenrader-Imstenraderbos

12 miljoen jaar geleden stroomde hier de Oost-Maas: maasafzetting. Door tektoniek kantelde het gebied van ZO naar NW-richting waardoor de Maas werd teruggedrongen. De latere lössafzetting werd weggespoeld – alleen in dalen is hier en daar nog een dunne laag aanwezig.

De hellingbossen liggen tussen 2 snelwegen. In het gebied zijn 7 dassenburchten.

Vanaf de parkeerplek duiken we meteen steil het bos in. We lopen langs de Benzenraderbreuk (benze = steen, rade = ontbost terrein) met links kalk aan de oppervlakte. In het bos komt op enkele plekken Vaalser groenzand voor: een donkergroene zandsoort, vernoemd naar het mineraal glauconiet. Het werd gebruikt voor bemesting.

Verderop komen we op het land van een bio-boer een grote esdoorn tegen: de mooiste boom van heel Limburg. Wie maakt de mooiste foto? Het pad gaat verder langs boerderij Benzenraderhof (vleermuizen) waar de Romeinen al met 18.000 soldaten zaten. In de middeleeuwen was deze in eigendom van leenheer Schaesberg. Begin 20ste eeuw kocht een reder uit Antwerpen het goed.

In het bos gezien: Groot heksenkruid, Bosereprijs, Zadelzwam, Schaduwkruiskruid; in het grasland: Beemdkroon, Rapunzelklokje, Agrimonie, Aardaker, Nachtorchis (hybride). Onder Essen stond een speciale vegetatie: Grote keverorchis, Lievevrouwebedstro, Ilje zegge, Boskortsteel, Bosgierstgras, Witbol. Natuurlijk bleven we bewonderend staan bij een 250-jarige Beuk (met daaronder 2 kleine polletjes heide – een restant van wat ooit een uitgestrekte heide is geweest). Op de Beuk zomaar een pop van de Sigarenzakdrager.



Zaterdag 6 juni: bezoek aan het droogdal Kunderberg

Hier lag de nadruk op de zeer bijzondere kalkflora. Bert had vooraf een lijst gestuurd met de waarnemingen van 2025 op de Kunderberg. Opmerking: kijk vooral uit naar de bijzondere soorten als Wilde weit, Grote muggenorchis, Veldsalie en misschien wel de Graslelie en de Kranssalie.

Het pad gaat geleidelijk omhoog langs glooiend boerenland met de kenmerkende Limburgse graften. Langs de weg groeit een hoge haag met spuitschade. De 'lastige' boer bespuit 40x per jaar zijn aardappelveld met glyfosaat – om de hoek het natuurgebied! Gevonden: Gevinde kortsteel, Kropaar, Glanshaver, Eenstijlige meidoorn, Ilje dravik, Bosroos (R. arvensis), Heggerank, Snorzweevlieg, Kraailook.

Verderop liepen we door een natuurontwikkelgebied met Grote muggenorchis, Kleine klaver (steel rond; hoekiger dan Hopklaver), Wilde weit (familie van Bremraap), Blaassilene, Grote centaurie, Welriekende nachtorchis, Bijenorchis, Esparsette, Kattendoorn, Geelhartje, Vleugeltjesbloem, Grote keverorchis, Kalkwalstro. Overall groeit Ratelaar, niet de Grote, maar de Harige ratelaar: die komt alleen in Limburg voor.

In de middag rondleiding door kalksteengroeve 't Rooth

Onze gids was Johan Haverkort (Limburgs Landschap). Een korte historie: de Eburonen gebruikten al kalk voor bemesting. Romeinen bouwden kalkovens om gebluste kalk te maken dat ze toepaste voor stucwerk. Later werd in de vroege middeleeuwen weer kalksteen gebruikt voor huizenbouw. Dat ging door tot de Eerste wereldoorlog; daarna ontwikkelde zich in Nederland een eigen cementindustrie en werden lokale kalkovens gesloten. Toch vond na de Tweede wereldoorlog in de groeve nog commerciële mergelwinning plaats, zelfs tot enkele dagen voor ons bezoek. Recent werden nog huizen gesloopt.

In de groeve is een bijenbevruchtungsstation waar imkers uit de buurt hun koninginnen en geselecteerde darrenvolken brengen. Het warmere microklimaat bevordert geslaagde paringsvluchten. In Nederland komen 360 soorten wilde bijen voor; 80 gebruiken bestaande gangetjes en 280 maken ze zelf. Er is 1 inheemse honingbij: de Zwarte honingbij. Dankzij het wat warmere microklimaat in de groeve komen hier 180 soorten voor. Ze nestelen in steile wanden.

In een poeltje leeft de Geelbuikvuurpad. Hij legt meerdere keren per jaar eitjes, ook in sneldrogende poeltjes. Ze overleven doordat ze zich snel ontwikkelen. Verder leven er ook Watersalamander en Groene kikker. Onderweg kwamen we ook een kudde geiten tegen die worden ingezet voor begrazing. Minder gewenst is de bodemverstoring door Wilde varkens: binnengekomen via een gat in het hek.

Gezien: Soldaatje, Bosorchis, Bijenorchis, Grote keverorchis (massaal), Hondskruid, Scherpe fijnstraal. Op een beschaduwde helling een groot aantal varensorten o.a. Blaasvaren, Tongvaren, Mannetjesvaren, Driehoeksvaren.

Zondag 7 juni Wandeling in de omgeving Eys (Piepert, Roodborn, Eyserbos)

Na het ontbijt en een snelle opruimactie stappen we in de auto naar Eys, bekend van het miljoenenlijntje. Volgens de VVV is de heuvel een van de meest legendarische en lastigste beklimmingen van heel Nederland (Eyserbosweg voor wielerveders, de gemiddelde stijging 8,8%, met een venijnige piek van 16,2%).

We hebben alleen de contouren daarvan gevolgd en daar viel meer dan genoeg te zien: Bosandoorn, Harige ratelaar (alweer), Verbena, Grote centaurie, Sint-Janskruid, Ruige weegbree en massaal: Hondskruid, Bosorchis. En een enkele Nachtorchis, Agrimonie, Vleugeltjesbloem, Veldsalie, Zeegroene zegge, Ra-

punzelklokje, Grote en Kleine pimpernel, Bevertjesgras, Herfsttijloos (in knop of met zaaddoos?; met inwonende wesp). Verder



een zweefvlieg op Hondskruid, Helmkruidvlinderrups op helmkruid, Vlasbekuiltjerups op vlasbek. Hoog in de lucht een Rode wouw. En ten slotte op het pad een verdwaalde 'pendelaar': volgens Maarten een regenworm, maar dan een die normaliter diep onder de grond leeft.

Aan het eind van de wandeling kwamen we langs een moeras en de Eyserbeek. Deze wordt gevoed door kwelwater: regenwater dat door de kalkbodem zakt en vervolgens op een ondoorlatende laag stuit. Door de weerstand wordt het water naar boven gedrukt en stroomt dan bovengronds af.

Het weekend eindigde met koffie en vlaai ('vlaam' op z'n Limburgs). De conclusie was eensluidend: een heel geslaagd weekend!
Volgend jaar gaan we naar Zuid Drenthe. Het NIVON Hunnehuis bij Havelte is al gereserveerd.



Boekenbestelservice KNNV

Raadpleeg de website van de KNNV-uitgeverij (knnvuitgeverij.nl) of de advertenties van de KNNV-uitgeverij in Natura om te bepalen wat je wilt bestellen. Informeer naar de prijs bij de afdeling Utrecht (het gaat om aanzienlijke kortingen). Stuur een email met de volledige bestelinformatie naar penningmeester@utrecht.knnv.nl. U ontvangt een factuur en zodra deze betaald is, worden de boeken besteld. De boeken kunnen worden afgehaald bij de penningmeester (woonachtig in Leidsche Rijn, Utrecht).

KNNV afdelingsweekend 2027

door Yvonne van Putten

Tijdens het gezellige en succesvolle KNNV weekend van afgelopen jaar in Zuid-Limburg hebben we vooruitgekeken naar een mooie bestemming voor 2027. De keuze is gevallen op Drenthe. Op 4, 5 en 6 juni 2027 zijn we welkom in het NIVON-Hunnehuis in Darp, bij Havelte (zie hunnehuis.nivon.nl/)
Het is een prachtige uitgangslocatie voor excursies in de omgeving. Het Hunnehuis ligt bovenop de Havelterberg, midden in het natuurgebied Het Holtingerveld. Wandelend en fietsend kun je vanuit het huis de bossen, vennen, zandverstuivingen en hunebedden verkennen. Of markante plaatsen bezoeken, zoals Frederiksoord en Giethoorn.

Het programma moet nog bedacht worden en contacten gelegd met lokale excursieleiders.
Daarbij kunnen we ook hulp gebruiken. Met twee of drie personen is dit goed te doen. Dus laat het weten als je dat wat lijkt.
In een volgende CONVO kunnen we hopelijk meer vertellen over het weekend en hoe je daaraan als lid van de afdeling kan meedoen.
Aanmelden bij Yvonne van Putten, penningmeester@utrecht.knnv.nl



Hunnehuis
bron: hunnehuis.nivon.nl/

U-pas zaken

U-pashouders kunnen hun contributie bekostigen uit hun budget. U-pashouders die lid willen worden kunnen zich wenden tot de penningmeester: penningmeester@utrecht.knnv.nl. Om in aanmerking te komen voor een U-pas gelden voorwaarden t.a.v. het inkomen die vermeld staan in u-pas.nl. U kunt ook bellen met 088-600 6300



Microcursus blad en schors

door Frans Coolen

In het bomenboek dat ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan van onze vereniging verschijnt, worden bomen vanuit de meest uiteenlopende invalshoeken belicht. Het boek vordert goed, er zijn al meer dan 60 onderwerpen beschreven. Sommige daarvan zijn een beetje dubbelop of te veel van dezelfde kant belicht. Die worden achterwege gelaten. Het onderwerp ‘Blad en schors’ is daar een voorbeeld van. De Convo biedt mooi ruimte om deze tekst niet verloren te laten gaan. Die is dan ook in dit artikel opgenomen. Omdat er altijd wel wat te leren valt.

Als je wandelt in de natuur is het leuk als je de naam van een boom kent. Het aantal algemene inheemse of vaak aangeplante uitheemse boomsoorten in Nederland is niet zo groot, pakweg 75–100 soorten, afhankelijk van de toegepaste criteria. Dat zijn er dus niet zo gek veel. Op naam brengen moet dus goed te doen zijn, ware het niet dat er bij iedere soort veel varianten bestaan, zoals gekweekte rassen en soorten die bastaarderden, dus combinaties zijn van twee verschillende soorten. Die zijn lang niet altijd makkelijk van elkaar te onderscheiden. Maar als je tevreden bent om de algemene naam van een boom te weten, is het allemaal niet zo moeilijk.

Voor het op naam brengen van een boom is een gewone plantengids in principe geschikt. Er zijn in het veld verschillende kenmerken die je kunt gebruiken, maar ze zijn niet allemaal even handig. Zo is de vorm van een boom op zich kenmerkend voor de soort, maar hier in Nederland zijn veruit de meeste bomen ‘geknipt en geschoren’, ofwel in zodanige vorm gezaagd en gesnoeid dat ze aan de gangbare criteria voor schoonheid en veiligheid voldoen. Ook de hoogte zegt niet zoveel, want bomen kunnen in leeftijd en dus hoogte enorm verschillen. Bloemen en zaden of vruchten van bomen zijn natuurlijk ook kenmerkend. Maar die vind je uitsluitend in bepaalde tijden van het seizoen. Bovendien zijn bloemen van een aantal boomsoorten

niet erg opvallend en niet zo makkelijk te vinden. Vaste en duidelijke kenmerken gedurende het hele seizoen zijn de grootte en vorm van het blad, evenals de oppervlaktestructuur van de schors.

Om hiervan een idee te geven en belangstelling te wekken zijn in deze Convo het blad en de schors afgebeeld van een aantal heel algemene boomsoorten. Om onderling te kunnen vergelijken, is ingeval van de schors steeds een foto gemaakt op een vaste afstand van 23 cm van de stam. Daarmee bestrijkt het beeld een gebied van 18 x 33 cm van de schors. Om een idee te krijgen van de grootte van een blad is bij ieder blad een munt van 2 euro gelegd. De structuur van de schors is betrouwbaar weergegeven, maar de kleur ervan is op de foto’s niet heel betrouwbaar. Dat komt omdat de schors vaak bekleed is met groene alg of een dunne laag korstmos, waardoor de oorspronkelijke kleur wordt afgedekt.

De combinatie van schors en blad geven vaak uitsluitsel over de soort. Voorbeelden hiervan zijn de Gewone esdoorn, de Spaanse aak en de Esdoornbladige plataan. De bladeren lijken op elkaar, maar de schorsen zijn duidelijk verschillend.

Bronnen

Mayer, J. & H.W. Schwegler, 2003. ANWB Bomengids, Kosmos Uitgevers.

Boom, B.K., 2000. Nederlandse Dendrologie, Veenman & Zonen.

Maes, B., 2022. Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen, Uitgeverij Boom.



Gewone esdoorn



Spaanse aak



Esdoornbladige plataan



Zwarte els



Beuk



Zomereik



Canadapopulier



Hollandse linde



Hollandse iep



Witte paardenkastanje



Es



Schietwilg



Moerascipres



Peer

Stem voor de Boom van het Jaar 2026!

door Frans Coolen

Ook dit jaar organiseert het SBNL Natuurfonds de verkiezing van de Boom van het Jaar. Dat gaat trapsgewijs. Eerst wordt voor de Boom van het Jaar per provincie gestemd. Daarna volgt uit de 12 bomen de verkiezing voor de Nederlandse boom van het jaar. De winnende boom wordt vervolgens genomineerd voor de verkiezing van de Europese Boom van het Jaar.



*De daklozenboom bij Museum Catharijneconvent
bron: SBNL Natuurfonds*

Bij de provinciale boomverkiezingen is dit jaar de 'daklozen-boom' op de binnenplaats van het Museum Catharijneconvent als winnaar naar voren gekomen. Het is een Grootbloemige kornoelje. Aan de takken hangen metalen plaatjes met de namen van overleden daklozen. Rond Allerzielen komen lotgenoten, nabestaanden, hulpverleners en andere betrokkenen samen om de namen voor te lezen en kaarsjes te branden, waardoor de boom fungeert als een waardig monument voor een vaak onzichtbare groep.

Het is dus een heel bijzondere boom, die verdient tot nationale boom verkozen te worden. Daarom hierbij een oproep om te stemmen op deze boom. Ga daarvoor naar:

deboomvanhetjaar.nl/stem-op-uw-boom

Dat kan tot 10 oktober 12:00 uur. Dus log nu in en stem!



Lichtvervuiling

door Ria Glas

In 2016 hebben Natuur- en Milieuplatform Leidsche Rijn en het Milieucentrum Utrecht een burgerinitiatief geïnitieerd voor minder verlichting in groengebieden en boven water. Aanleiding hiervoor waren de armaturen met 'open deksels' die in Leidsche Rijn werden geplaatst. De helft van hun licht scheen naar boven.

Licht in de nacht is schadelijk voor nachtdieren als uilen, vleermuizen en nachtvinders. Ook mensen hebben last van te veel licht: de sterrenhemel is minder of niet zichtbaar en er kan licht in de woning schijnen. Motto van dit burgerinitiatief was 'Elke nacht verdient een nacht van de nacht'.

Overleg met de betrokken ambtenaar leverde op dat de 'open deksel'-armaturen niet meer geplaatst zouden worden, 'alleen de voorraad nog opmaken'. Er verschenen er hier tien, daar twintig, daar weer vijftien. 'Hoe groot is die voorraad dan?'. 'Een aannemer heeft er 2.000 gekocht'.

Het burgerinitiatief leidde na veel gedoe tot een unaniem aangenomen motie in de Raad in 2017.

(utrecht.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Item//0d219b3c-6345-40c4-bb5a-83dd094f4297). Vanaf dat moment moest, kort gezegd, bij nieuwe straatverlichting deze de straat verlichten, niet het groen, water of de hemel.

Een jaar later besloot de gemeente versneld over te gaan op ledverlichting. De armaturen met 'open deksels' waren niet geschikt voor led. Bovendien had het perspex enorm te lijden gehad van het zonlicht; als je een armatuur openschroefde brak er vaak wat af. Ook andere armaturen in Leidsche Rijn, die licht wijd en zijd uitstraalden, bleken niet geschikt voor led en zijn inmiddels vervangen door armaturen die de straat verlichten. Het ombouwen naar led zou dit jaar moeten worden voltooid. In het Máximapark zit minstens één paartje Bosuilen. Ik vond het hartstikke tof dat die inmiddels ook bij mij in de straat zijn komen jagen. Dan lig je in je bed en hoor je het mannetje Bosuil spookachtig roepen. Of het vrouwtje met haar hoge roep. De muis in mijn tuin heb ik sindsdien niet meer gezien. Ik heb wel een veer van de Bosuil in mijn tuin gevonden. Daar was ik zo blij mee!

Nee, de gemeente doet nog niet voldoende tegen lichtvervuiling. Daarnaast zijn er mensen die hun huizen of bomen aanlichten en dat niet in de loop van de avond uitzetten.

Maar de situatie is spectaculair veel beter dan tien jaar geleden, ook voor de Bosuil (en de Ransuil, de Steenuil, de vleermuizen, de mensen die van sterrenkijken houden, de nachtvinders, de...).



*Veer van bosuil met 7 donkere banden en dons erop
foto: Ria Glas*

Broedvogeltelling op Gunterstein 2026

door Maarten Drost en Menko Vlaardingebroek

De Vogelwerkgroep van de KNNV Utrecht heeft in 2026 een BMP-A telling op het centrale deel van Gunterstein uitgevoerd (51,4 ha, waarvan 19 ha bos en 32 ha weide plus bebouwing). Naast de auteurs liepen Jan Franssen, Leo Thijsen en Hans Zaal één of meer keer mee. Vanaf 18 maart zijn 7 ochtendtellingen uitgevoerd, startend een half uur voor zonsopkomst met een duur van 3-4 uur; en 2 avondtellingen, startend om 21 of 22 uur en met een duur van 1-2 uur. Een vergelijkbare telling hebben we in 2021 uitgevoerd. In de jaren 2022-2023 zijn de twee resterende delen van Gunterstein geteld.

Soort	2026	2021	Soort	2026	2021
Tijftjaf	25	25	Rietzanger	2	1
Zwartkop	23	22	Fitis	1	1
Winterkoning	22	21	Kleine karekiet		1
Vink	19	15	Knobbelzwaan		1
Koolmees	15	11	<i>Buizerd</i>	1	
Roodborst	9	13	Cetti's Zanger	1	
Wilde Eend	12	10	Ekster	1	
Merel	11	7	<i>Gaai</i>	1	
Grote Bonte Specht	9	6	Gekraagde Roodstaart	1	
Pimpelmees	9	6	<i>Gauwe Vliegenvanger</i>	1	
Boomklever	5	7	<i>Halsbandparkiet</i>	1	
Spreeuw	5	7	Kauw	1	
Boomkruiper	7	3	Nijlgans	1	
Zanglijster	4	6	<i>Ooievaar</i>	1	
Heggenmus	2	7	Putter	1	
Houtduif	2	6	<i>Sperwer</i>	1	
Tuinfluit	7		<i>Vuurgoudhaantje</i>	1	
Gauwe Gans	2	3	<i>Waterhoen</i>	1	
Bosuil	2	2	Witte Kwikstaart		1
Groenling	2	2	Zwarte Kraai	1	
Meerkoet	2	2			
Groene Specht	2	1	#territoria	217	190
Holenduif	2	1			
Krakeend	1	2	#soorten	41	28

Tabel 1. Aantal territoria in Gunterstein Centraal in 2026 en 2021 gerangschikt op het gemiddelde aantal territoria. Groen: 3 of meer territoria toegenomen; oranje: 3 of meer territoria afgenomen; rood: afwezig. Onderstreept en cursief: in heel Gunterstein geen broedvogel bij de BMP-inventarisatie 2021-3. Kleine karekiet is wel zingend waargenomen door Maarten Drost na de laatste BMP-telling.

De resultaten worden gegeven in tabel 1 en fig. 1. Het aantal territoria is ten opzichte van 2021 met 14% toegenomen tot 217. Volgens gegevens uit: ‘Nederlandse vogels in hun domein. Robert Kwak en Jip Louwe Kooijmans 2021, KNNV uitgeverij’ zijn in een terrein van de grootte en ligging van Gunterstein Centraal in totaal slechts 160 territoria te verwachten. Het aantal soorten broedvogels is met bijna 50% toegenomen tot 41. Drie soorten zijn verdwenen (alle met 1 territorium in 2021), acht soorten zijn nieuw voor heel Gunterstein, waaronder de Buizerd (zie fig. 2), de Sperwer en de Gauwe vliegenvanger (‘gevoelig’ op de Rode Lijst). Een paartje Zwarte specht is in januari driemaal baltsend waargenomen, een paartje Ijsvogel in maart eenmaal en een Wielewaal eind april. Alle drie soorten zijn blijkbaar niet binnen Gunterstein gaan broeden.

Meest voorkomend zijn Tijftjaf, Zwartkop en Winterkoning (20+ territoria, tabel 1). Hun dichtheid is niet veranderd. De Tuinfluit is juist sterk gestegen (van 0 naar 7). Ook zes andere soorten zijn met 3 of 4 territoria gestegen. Zeker bij de Boomkruiper kan

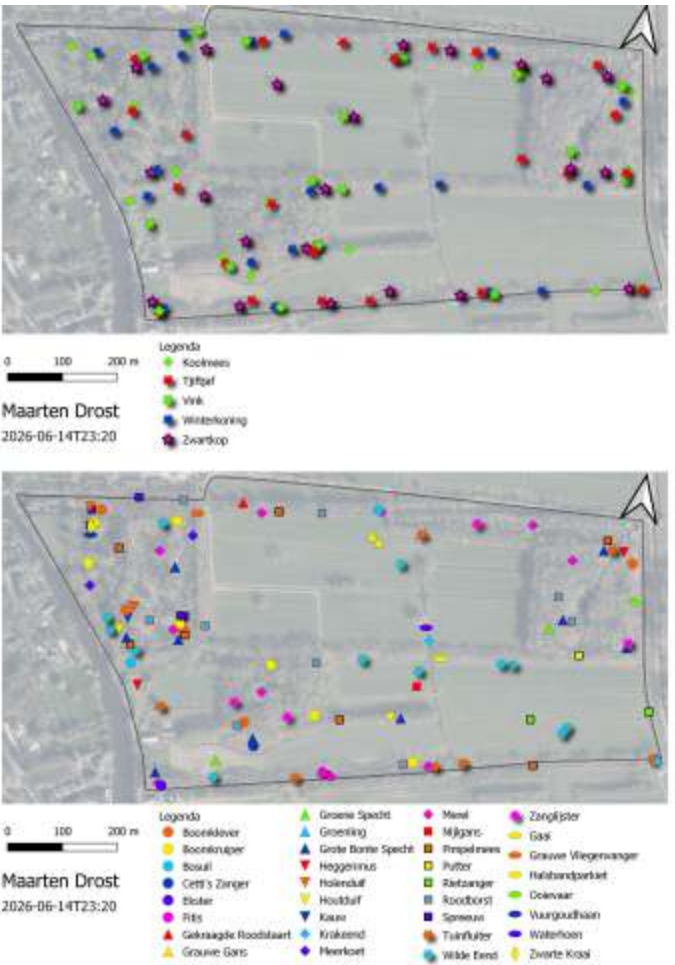


Fig. 1. Territoria op Gunterstein Centraal (getrokken lijn), ingetekend op een transparante luchtfoto. Soorten die al in 2021-3 op Gunterstein gevonden zijn, zijn op alfabetische volgorde symbool- en kleurgecodeerd weergegeven. Voor Gunterstein nieuwe soorten zijn daarachter op vergelijkbare wijze weergegeven. Sperwer en Buizerd zijn niet ingetekend.

dit mede te maken hebben met het gebruik van de Merlin app, waardoor we geattendeerd werden op het zachte geluid van de Boomkruiper. Roodborst, Heggenmus en Houtduif zijn daarentegen met 4-5 territoria gedaald. Fitis komt onveranderd erg weinig voor (1 territorium). De toename in het aantal territoria ligt in een toename van de meer zeldzame vogels (minder dan honderdduizend territoria in Nederland). De meer algemene vogels zijn ongeveer gelijk gebleven (fig. 3).



Fig. 2. Jonge Buizerd op 6 juni kort na het uitvliegen, zittend op een takkenril in het Engelsche Werk foto: Pim Hermans

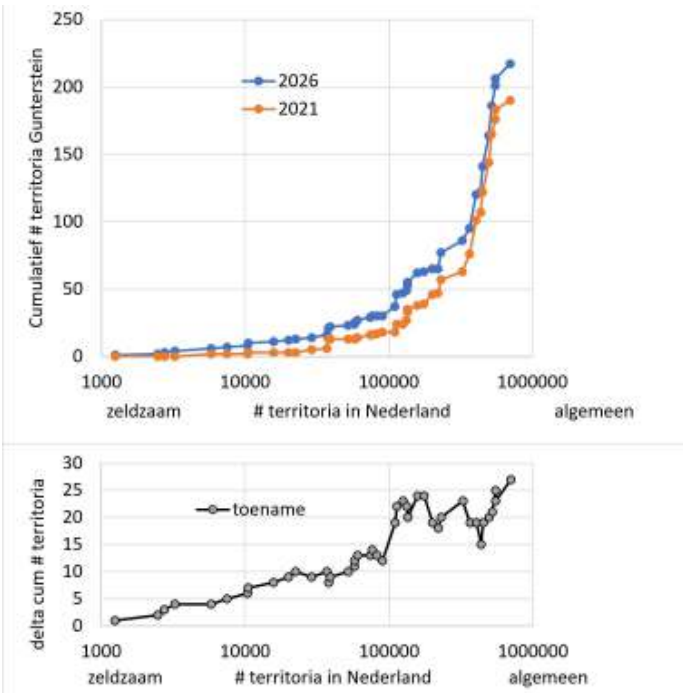


Fig. 3. Boven: Cumulatief aantal territoria per soort op Gunterstein Centraal als functie van het totaal aantal territoria van de soort in Nederland (uit de Excelfile op 15-6-2026 gedownload vanaf sovon.nl/in-dexen-en-aantallen-aantalsschattingen; van de daar gegeven ranges is telkens het gemiddelde gebruikt). Links staan de zeldzame vogels, bijvoorbeeld Sperwer, rechts de algemene vogels, bijvoorbeeld Merel. Tot ongeveer 100000 territoria stijgt de blauwe lijn steiler dan de oranje, daarna niet

Fig.3. Onder: Verschil in cumulatief aantal territoria per soort (2026-2021).

De toename in aantal territoria van 2021 tot 2026 is op zich bemoedigend, maar is nog steeds heel veel kleiner dan de afname die vanaf 1985 is opgetreden. Tussen de jaren 80 van de vorige eeuw en de jaren 20 van deze eeuw is het aantal territoria sterk afgenomen (~60%) (fig.4). De variatie tussen nabijgelegen jaren is zo groot, dat het voor ons twijfelachtig is of de toename tussen 2021 en 2026 meer is dan toeval.

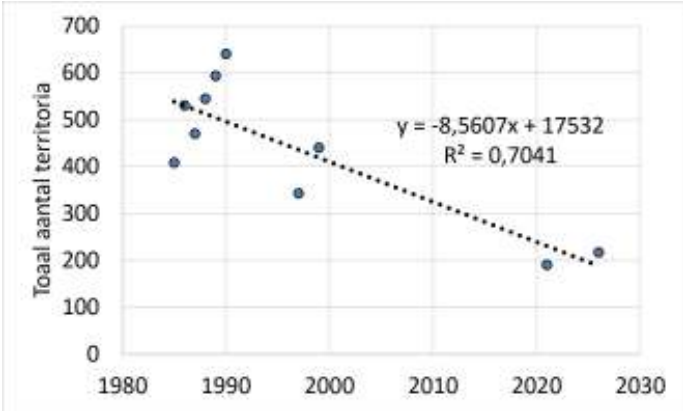


Fig.4. Het totaal aantal getelde territoria binnen Gunterstein Centraal in tien BMP-A tellingen (1985-1990, 1997, 1999, 2021 en 2026), plus de berekende regressielijn met vergelijking en correlatiecoëfficiënt (R). Conclusie: Gunterstein Centraal is een vogelrijk gebied, zowel qua aantal territoria als qua aantal soorten. De rijkdom lijkt recent iets toe te nemen, maar is nog veel lager dan in de jaren 80 van de vorige eeuw.

Vlinderexcursie naar de Moerputten

door Nine Ebben

Met z'n zevenen gingen we op pad onder goede weersomstandigheden: zonnig, af en toe bewolkt en een briesje. Onze doelsoort van de dag was het Pimpernelblauwtje, maar het blijft altijd spannend of je die ook werkelijk gaat zien.

We liepen het zogeheten Boswachterspad Bruggenroute Moerputten van 5 kilometer. Op het eerste veldje naast het parkeerterrein begon het meteen goed: we zagen diverse Oranje zandoogjes, Hooibeestjes, Bruine zandoogjes, Distelvlinders, Klein koolwitje en een van ons zag ook nog een Zwartsprietdikkopje. Behalve vlinders zagen we hier ook de Aard-, Akker- en Steenhommel.

Via een stenen trap kwamen we op de spoordijk van de voormalige Langstraatspoorlijn Den Bosch-Lage Zwaluwe, bijgenaamd de 'Halve Zolenlijn' omdat de trein veel werd gebruikt door werknemers in de plaatselijke leer- en schoenenindustrie. Hier zagen we Bont zandoogje, Klein geaderd witje en Atalanta. De spoordijk is het schaduwrijke deel van de wandeling: veel bomen en houtopschot. Na een halve kilometer gaat de spoordijk over in een 600-meter-lange spoorbrug, een indrukwekkend voorbeeld van industrieel erfgoed uit de negentiende eeuw: een geklonken, ijzeren constructie die rust op 35 gemetselde pijlers. In het water onder ons zagen we Watertgentiaan, Witte waterlelie en Gele plomp en veel Grauwe ganzen, Meerkoeten en Wilde eenden in eclipskleed. Boven het water zagen we nog een Citroenvlinder overvliegen en in de verte een Grote keizerlibel.



Parelmoervlinder (links) en Pimpernelblauwtje (rechts)
foto's: Nine Ebben

Na de brug en nog een eindje spoordijk daalden we via een trap af en liepen met een brede boog terug langs prachtige blauwgraslanden. Hoopvol speurden we een veld vol Grote pimpernel af en zagen zowaar een Oranje luzernevlinder, maar geen Pimpernelblauwtje. Verderop zagen we een Groot koolwitje over het pad vliegen. Bij een vlinder met diverse informatieborden over het Pimpernelblauwtje en zijn levenscyclus maakten we op-

nieuw kans. En jawel hoor, hier zagen we verschillende mannetjes en vrouwtjes vliegen. Missie geslaagd! We genoten allemaal enorm van deze bijzondere vlinder die in Nederland alleen in dit gebied voorkomt. Verder zagen we hier nog de rups van de Wapendrager, een nachtvlinder. Hij zat op een informatiebord en is door een van ons met veel liefde op een boomblad gezet waarvan hij meteen begon te eten.

Nadat we de Pimpernelblauwtjes uitvoerig hadden bekeken, vervolgden we de route en zagen een goed gecamoufleerde Kleine parelmoervlinder op het pad zitten en een Bloedrode heidelibel. In de berm werd een Koninginnepage gespot. Over de berm gesproken, we zagen hier meer mooie planten zoals de al eerdergenoemde Grote pimpernel en verder Blauwe knoop, Waterweegbree, Geel walstro, Vlasbekje, Heelblaadjes en Wilde bertram. Op de Grote pimpernel zagen we ook een nimf van de Zuringrandwants, die daar vaker op wordt waargenomen. En om verschillende schermbloemigen zoemden zweefvliegen zoals de Kegelbijvlieg – wel bedroevend hoe weinig we er zagen.



foto: Caroline Meijer

De route ging verder over een smal zandpad langs kleinere velden met Grote pimpernel waar we nog meer Pimpernelblauwtjes zagen zitten en rondvliegen. Heel leuk. We pauzeerden op een bankje en zagen een Boomblauwtje rond de bomen vliegen. Het laatste stuk van de route voert over een lang vlonderveld door een moerasbos met onder meer Grote melkeppe en Watertorkruid, hier vonden we een Bessenschildwants. Eenmaal terug op het veldje waar we begonnen waren zag een van ons nog een Landkaartje vliegen en sloten we de excursie af. Iedereen had genoten van de vlinders en andere insecten, de planten en het afwisselende landschap. En van het buiten zijn in lekker weer natuurlijk.



Activiteiten komende periode

door Activiteitencommissie

Paddenstoelenexcursie Beerschoten, zaterdag 3 oktober

Ga mee op deze leuke paddenstoelenexcursie. Genieten staat voorop, verwonder je over de vele vormen en kleuren. Wil je meer weten, geen probleem, want onze excursieleider Annemiek Meus is een kenner en inventariseert paddenstoelen voor de Nederlandse Mycologische Vereniging en Utrechts Landschap. Zij kan ons wijzen op de kenmerken van de paddenstoelen die we tegenkomen en samen kunnen we de paddenstoelen op naam brengen.

Ook staan we stil bij de verhalen achter paddenstoelen, zoals hun ontstaan en rol in het ecosysteem. Het hele jaar door zijn er paddenstoelen, maar het hoogseizoen ligt toch duidelijk in de herfst. Wanneer en in welke aantallen ze verschijnen hangt af van de vochtigheid en temperatuur. We gaan het zien.



Witte kluiwzwam (links) en anamorfe vorm van Biefstukzwam (rechts)

foto: Annemiek Meus



Dennenvoetzwam

foto: Annemiek Meus

We gaan paddenstoelen zoeken op Landgoed Beerschoten, dat sinds 1966 in bezit is van Utrechts Landschap. Er zijn onder meer Eik, Beuk, Douglasspar en Grove den te vinden en we hopen dan ook paddenstoelen tegen te komen die een samenwerking met bomen aangaan, de mycorrhizasoorten. En natuurlijk kijken we ook naar de andere soorten, de afbrekers en profiteurs.

Datum en tijd: zaterdag 3 oktober van 14:00-16:00 uur

Excursieleider: Annemiek Meus

Plaats: Landgoed Beerschoten, De Holle Bilt 6, 3732 HM De Bilt
Verzamelen op de parkeerplaats bij het Koetshuis (informatiecentrum en restaurant)

Aanmelden uiterlijk donderdag 1 oktober via: utrecht.knnv.nl/agenda/

Maximum aantal deelnemers: 13

Winterwandeling Stoetwegenpad (6,5 km of 11 km), zondag 14 november

Het Stoetwegenpad is een Klompenpad met twee NS-stations (bijna) op de route. Afhankelijk van de weersomstandigheden (en ieders zin) lopen we de route tegen de klok in van Driebergen-Zeist naar Bunnik (6,5 km) of vandaar ook weer terug naar Driebergen-Zeist (11 km). Let op, als het geregend heeft kan dit pad flink modderig zijn, dus trek laarzen aan of hoge, waterdichte wandelschoenen.



foto: Caroline Meijer

De informatie over dit pad meldt: 'Ontdek het mooie buitengebied van Driebergen, Zeist en Bunnik. Wandelen door een oud agrarisch gebied, prachtig aangelegde parkbossen, over historische landgoederen en het jaagpad van de Kromme Rijn. Geniet van de Stichtse Lustwarande, een lint van landgoederen en buitenplaatsen, met grote diversiteit aan cultuur en natuur.' (bron: klompenpaden.nl)

Datum en tijd: zondag 14 november van 10:30 uur tot 'de zin van de deelnemers op is'.

Utrecht CS trein van 10:14 uur, stopt 10:17 uur op Vaartsche Rijn en is 10:26 uur in Driebergen-Zeist. Wie per auto komt kan parkeren bij Pannenkoekenhuis Princenhof en zich daar iets na

halfelf bij de groep aansluiten, we lopen erlangs.

Startpunt: Station Driebergen-Zeist / Pannenkoekenhuis Princenhof, Hoofdstraat 1, Driebergen-Rijsenburg.

Aanmelden uiterlijk 11 november via: utrecht.knnv.nl/agenda/

Lezing diersporen herkennen, woensdag 9 december

Lezing door Luc de Bruijn over het herkennen van diersporen, met na de pauze een interactieve quiz en mogelijk nog een onderwerp dat erop aansluit. Nadere informatie volgt in de Agenda op de website.

Luc de Bruijn is gepensioneerd bioloog en onder meer betrokken bij de buitenlessen van Stichting Buitenwijs in Nieuwegein.

Georganiseerd door de KNNV in samenwerking met Utrecht Natuurlijk.

Datum en tijd: woensdag 9 december 2026, 19:30 uur

Adres: Grifsteede, Van Swindenstraat 129, 3514 XR Utrecht

Aanmelden voor 4 december via: utrecht.knnv.nl/agenda/



Diersporen

foto: Paul Damoiseaux



Verdwenen bomen - 1

tekst en foto's: Cockie Streng

Bomen hebben, zoals elk levend wezen, niet het eeuwige leven. Sinds 2002 volg ik met meer dan gemiddelde belangstelling de bomen langs de singels en de grachten van Utrecht. Er zijn natuurlijk sinds die tijd bomen verdwenen en bomen geplant. Sommige verdwenen bomen leven in mijn herinnering nog voort. In de komende Convo's bespreek ik enkele van die verdwenen bomen, opdat meer mensen deze bomen en hun verhaal leren kennen.

Kaukasische vleugelnoot in het Moreelsepark voor HGB II



De verdwenen Kaukasische vleugelnoot in zomer 2003 en winter 2004

Op donderdag 2 augustus 2007 schreef Hans-Paul Andriessen in het AD/UN het volgende bericht:

De monumentale Vleugelnoot in het Moreelsepark heeft De Parade niet overleefd. Tientallen bezoekers van het theaterfestival hebben de naar schatting honderdjarige gigant gebruikt als klimboom. Het geklauter, in combinatie met regen en wind van een zware zomerstorm en de hoge leeftijd, heeft de stam doormidden doen scheuren. Omdat het risico bestond dat de boom iemand zou verpletteren, is die gisteren met spoed geveld.

'De druk van de Parade speelt een rol', zegt wethouder Giesberts van Openbare Ruimte, terwijl de kettingzaag in de takken gaat. 'Oma kan nog zo gezond zijn, maar als tien kinderen op haar schoot gaan zitten, loopt dat niet goed af.'

De wethouder is deze morgen zelf komen kijken omdat hij persoonlijk toestemming moet geven voor de noodkap. 'Triest, doodzonde, dit was een hele bekende boom.'

De wethouder duwt de neus van zijn schoen tegen de natte bodem. Zware vrachtwagens waarmee de Paradetenten werden afgevoerd hebben diepe sporen in het grasveld achtergelaten. Op andere plekken hebben bouwplaten, die waren bedoeld om het gras te beschermen, het gras verruïneerd. 'De grond lijkt wel beton geworden', constateert Giesberts. 'De schade aan het park is groot. En in de schaduw van de bomen wil het gras toch al niet best groeien.'

Het dichtrijden van de grond door zwaar materieel kan op den duur funest zijn voor de nog resterende bomen. 'Simpelweg omdat er dan geen zuurstof bij de wortels komt', zegt boomexpert Frank van den Brink van de gemeente Utrecht. 'Dit was een unieke boom op een unieke locatie. En kijk eens naar de bladerkroon van 22 meter, wat een knaap!' Hij schat dat de boom 80 tot 100 jaar geleden is geplant. 'Ik kreeg vaak telefoontjes van voorbijgangers die wilden weten wat dat voor bijzondere boom was. Zoveel staan er niet van deze soort in de stad. De Vleugelnootboom had nog vele jaren mee gekund. 'Er zit heel veel blad in de kroon en dat wordt zwaar bij regen en wind. Maar we hadden de kroon kunnen uitdunnen.' Daar is het nu te laat voor. Houthakkers zagen de reus in mootjes. 'Hoeveel hout het is? Ik schat drie vrachtwagens vol, zo'n 15,16 ton.' Het hout wordt versnipperd en gaat naar een elektriciteitscentrale. Monumentale stroom uit hartje Utrecht.'

Op de plek van de gevelde boom is in november 2007 een nieuwe Kaukasische vleugelnoot geplant. Deze boom staat er niet meer. Er staat nog wel een exemplaar dat in 2004 geplant is in het Moreelsepark.

Waar is de Vleugelnoot nog niet verdwenen?

De Vleugelnoot is niet massaal aangeplant in de gemeente Utrecht en is zeker niet in alle wijken te vinden. Als je op zoek wilt gaan naar deze boom, filter dan in de bomenkaart van Utrecht (www.utrecht.nl/bomenkaart) op *Pterocarya fraxinifolia*. Toch zijn er wel degelijk bijzondere Vleugelnooten in de stad aanwezig. In het Wilhelminapark, net ten noorden van de vijver, staat de oudste, uit 1890. Langs de Maliesingel staat ter hoogte



Kaukasische vleugelnoot in Leidsche Rijn (groene bolletjes)

bron: Bomenkaart gemeente Utrecht

van de Hugo de Grootstraat een boom uit 1900, in de bocht van de Catharijnesingel staat bij Sterrenburg ook een boom met plantjaar 1900. Op het Vrouw Justitiaplein is in 1995 een groep van 10 bomen geplant. Verreweg de meeste Vleugelnooten zijn in Leidsche Rijn en Vleuten-De Meern aangeplant (2009).

Hoe kan je een Vleugelnoot herkennen?

De Kaukasische vleugelnoot is een boom die snel uitgroeit tot een maximaal 30m hoge boom. Hij heeft een laag vertakte stam en door de afstaande zijtakken een zeer brede kroon. De naam is afgeleid van het Griekse *pteron* = vleugel en *karyon* = noot, en *fraxinifolia* betekent met bladeren als die van de Es (*Fraxinus*). Dit geeft al direct een tweetal aanknopingspunten voor de herkenning. De gevleugelde noten hangen in decimeters lange slierten vanaf de zomer tot in de winter duidelijk zichtbaar aan de boom.



Aren met vruchten van de Kaukasische vleugelnoot

De verspreid aan de tak zittende geveerde bladeren lijken op die van een Es maar het aantal deelblaadjes is veel groter. Er zijn 5 tot 10 paar ongesteelde gezaagde deelblaadjes en een eindblaadje. De bladeren zijn behoorlijk fors, veel groter dan die van een Es.



De enorme bladeren van de Kaukasische vleugelnoot

De schors is grijsbruin en erg ruw gegroefd. Bijzonder is dat de knoppen geen knopschubben hebben. De jonge blaadjes en bloemaren zijn daardoor zichtbaar. Ze zijn dicht bezet met roestbruine fluweelachtige beharing.



De 'knop' met nog opgevouwen bladeren en mannelijke en vrouwelijke aren in aanleg

De Vleugelnoot is eenhuizig. De mannelijke aren groeien in april/mei uit tot veelbloemige groene slierten. De vrouwelijke aren zijn dunne takjes met veel vrouwelijke bloemen waarvan de rode stempels opvallen. De bloei valt als geheel weinig op tijdens het uitlopen van het enorme bladerdek.



Links een aar met vrouwelijke bloemen, daarnaast meerdere aren met mannelijke bloemen

In Memoriam Josien Segers

Recent ontvingen we het bericht dat Josien Segers op 19 juli 2026 op 73-jarige leeftijd is overleden. Josien is jarenlang secretaris van onze afdeling geweest. Hieronder volgt de tekst die Lia Oosterwaal (eveneens voormalig secretaris) geschreven heeft naar aanleiding van het overlijden van Josien.

Josien Segers is lang en actief lid geweest van onze afdeling. De eerste keer dat ik Josien tegenkwam was op een spinnen-excursie, waar ik meteen gestrikt werd om haar op te volgen als secretaris van de afdeling. Dat werk deden we dus om de beurt, maar we gingen wel samen naar allerlei beurzen en tuindagen met de KNNV-stand. Ook hebben we lange tijd de boodschappen gedaan voor de weekenden. En natuurlijk: we ontmoetten elkaar op de excursies. Ik zal nooit vergeten dat we in de Zouweboezem druk bezig waren met het determineren van een paar Zegges en we het pad aflieden naar de anderen. We waren zo lang weggebleven, maar de rest vond het geen punt te wachten want ... er vloog een Roerdomp over!

Dat verhaal en alle andere herinneringen heb ik de laatste jaren nog vaak gedeeld met Josien. Ze kreeg een herseninfarct en herstelde deels, maar o wat werd haar leven anders: van zelfstandig wonen naar wonen in een (fantastisch) verzorgingshuis. Konden we eerst nog naar haar geliefde Waal lopen, daarna werd het de tuin in Tiel en de laatste twee jaar bleef het bij een rondje rondom het huis en bleven we vooral binnen in haar kamer. Josien was te moe om op stap te gaan. Ze bleef betrokken bij de natuur, steeds op kleinere schaal, maar vol vreugde. Elke bloem in de tuin voor haar kamer, bekeek ze. Ook vlinders, vogels en kevers: alles wat er te zien was, kreeg haar aandacht en soms tekende ze het.

En naast de levende zichtbare natuur, hadden we al die mooie herinneringen aan wandelingen, Nachtzwaluwen kijken, weekenden en reizen. Tot het laatst bleef dat geheugen van Josien formidabel. Zij bleef een heel tevreden en vrolijke vrouw die blij was met alles wat het leven haar op dat moment gaf.

Gezocht: redacteur voor de Convo

door Paul Damoiseaux

Even een stukje geschiedenis! In 2016 besluit het toenmalige bestuur tot een grondige vernieuwing van de Convo, het tot dan in zwart-wit gedrukt periodiek van de KNNV afdeling Utrecht met nauwelijks illustraties. Het landelijk bestuur biedt in die tijd de afdelingen aan om met behulp van software van het bedrijf Editoo een professioneel ogend afdelingsblad te maken in een vaste huisstijl.

Na een workshop en een eerste training bij het bedrijf maak ik eind 2016 een testeditie. En dit bericht leest u nu in de 41e editie die ik als redacteur maak. U kunt alle edities vinden op onze website.

Het redigeren van de Convo is piekwerk; 4 keer per jaar werk ik 4 tot 5 dagdelen aan de opmaak. En van het eindresultaat word ik altijd blij!

Uit de kop van dit bericht zal duidelijk zijn dat ik het redigeerwerk wil overdragen aan een opvolger. Als redacteur hoeft u niet per se een cursus of training te volgen, maar het helpt zeker bij de start om gebruik te maken van het aanbod van Editoo voor klanten om een 1,5-2 uur durende workshop te volgen bij het bedrijf in Veenendaal. Ik wil als ondersteuner graag met de nieuwe redacteur mee naar die workshop.

Is het ingewikkeld om de Convo te redigeren? Nee, absoluut niet, de online software van Editoo is redelijk eenvoudig te gebruiken. Je moet een beetje gevoel hebben voor teksten, geen angst hebben voor computers, wat handigheid hebben bij het opmaken van foto's en je moet vooral een 'pietje precies' zijn. Dat laatste om er voor te zorgen dat alle aangeleverde kopij op eenzelfde manier opgemaakt wordt (hoofdletters, kleine letters, interpunctie, spelling, enz.).

In de afgelopen 10 jaar heb ik een uitgebreid archief van alle teksten en afbeeldingen opgebouwd. Dat archief draag ik natuurlijk over. En ik wil zeker ondersteuning bieden aan de nieuwe redacteur bij de opmaak van haar/zijn eerste Convo's. Lijkt het je wat? Neem dan contact op met mij, Paul Damoiseaux: convo@utrecht.knnv.nl



De CONVO is de periodiek van de afdeling Utrecht van de KNNV en verschijnt vier keer per jaar. Sluitingsdatum kopij voor de volgende CONVO: **12 november**. Kopij aanleveren via convo@utrecht.knnv.nl

Een abonnement op de CONVO zonder lidmaatschap kost €15,50 per jaar.

Contributie/lidmaatschap 2026: gewoon lid: €37,50; huisgeenootlid: €16,50; jeugdlid*: €23,00 te voldoen op rekening NL95RBRB8848850774 t.n.v. KNNV afdeling Utrecht. Vanaf 1 oktober 2026 bedraagt de contributie €8,00 tot het einde van het kalenderjaar. U-pashouders kunnen hun contributie geheel of gedeeltelijk voldoen uit hun budget. Opzegging van het lidmaatschap vóór 1 november. Leden van de KNNV zijn bij activiteiten van de KNNV verzekerd tegen persoonlijke aansprakelijkheid.

*Het jeugdlidmaatschap geldt tot en met het kalenderjaar waarin men 31 wordt.